

תפילה שלא שווה כלום?

הרב יוני לביא - מנהל מוקד 'חברים מקשיבים'

לשאלות בני נוער בכל הנושאים

"חברים מקשיבים" בכל ערב, טל': 1599-5000-54
וברשת: makshivim.org.il

יש בזה משהו. המפקד שלי תמיד אומר שמי שמוותר לעצמו רק פעם אחת יכול להיות בטוח שזאת לא הולכת להיות הפעם האחרונה... ולא רק זה, בפעם הבאה הוא יגלה שההתמודדות קשה הרבה יותר.

הדבר השלישי אולי יפתיע אותך, דורון, אבל אני חושב שדווקא תפילה 'עלובה' כזה, בשתיים וחצי בלילה ליד השק"ש, כשאתה גמור מעייפות ובכל זאת מתאמץ לעשות את זה, שווה יותר מהרבה תפילות אחרות ברגעים של נחת, ברוגע, בבית הכנסת הממוזג!

למה? הרי אני בקושי מצליח לקלוט את המילים שיוצאות לי מהפה...

חז"ל אמרו משפט מדהים: "אחד בצער - ממאה שלא בצער". כלומר, דבר אחד שעשינו אבל התאמצנו והצטרנו למענו, שווה יותר מאשר מאה דברים אחרים שבאו לנו בקלות ובכף, בלי להזיע בשבילים ובלי לשלם מחיר.

מצד שני, הרב, אבל הרי כתוב שתפילה בלי כוונה היא לא שווה, לא ככה?

ממש לא. כשחז"ל דיברו על חשיבות הכוונה הם באו לדרבן אותנו לא להסתפק בלומר את המילים אלא להשתדל גם להבין אותן ולחשוב על המשמעות שלהן. הם בשום אופן לא באו לומר שכאשר האדם לא מצליח לעשות את זה - אין ערך בעצם אמירת המילים. אדרבה, כתוב בספרים שיש כוח עצום במילים הקדושות שחברו בידי אנשי כנסת הגדולה וביניהם כמה נביאים, כך שיש להן כוח לפעול ולהשפיע אפילו אם אנחנו לא מצליחים להגיע לכוונות העצומות שטמונות בהן.

אתה נוגע כאן בנקודה כאובה, הרב. הרבה פעמים אני מרגיש, גם כשהתפללתי ברצינות וכוונה, שהתפילה שלי לא הועילה הרבה. אני זוכר לא מעט דברים שהיו לי מאוד חשובים וביקשתי עליהם, מה זה ביקשתי, הרב, התחננתי, ובסוף קרה בדיוק ההפך. אני זוכר לפני שנתיים שהתפללתי מאוד על סבתא שלי החולה שעמדה לעבור ניתוח קשה, ובסוף היא לא קמה ממנו. זה ממש מתסכל ומוציא לך את המוטיבציה להתפלל.

זה מסתכל ומחליש, דורון, בעיקר אם רואים את התפילה כסוג של 'כספומט'. לוחצים על הכפתור של הקב"ה עם איזו תפילת שמונה עשרה, והמכונה מוציאה מייד מה שביקשתי. כיהודים מאמינים אנחנו יודעים שהעולם לא פועל ככה. אנחנו עובדים אצל הקב"ה ולא הוא אצלנו. לפעמים נראה לנו שהכי טוב שדבר מסוים יקרה, אבל ריבונות של עולם, שהכול גלוי לפניו, יודע שנכון יותר שיקרה אחרת. מה שכן חז"ל כבר הבטיחו לנו (וזו הנקודה החמישית שהבטחתי לך) שאין שום בקשה שירדת לטמיון ואף תפילה לא שבה ריקם. ייתכן שזה יפעל להשיג את מה שביקשתי, עכשיו או בהמשך, וייתכן שזה יועיל לדברים אחרים שלא העליתי בדעתי ולעולם לא אדע עליהם, אבל התפילה הקטנה שלי חוללה שינוי ועשתה טוב בעולם. דוגמא קטנה לזה רואים בתפילה של אברהם אבינו כדי שסדום לא תיהפך. תראה כמו הוא מתאמץ 'לשכנע' את הקב"ה שלא להחריב את סדום. תגיד אתה - זה עוזר?

איפה עזר?! למחרת בבוקר הוא קם ורואה את העשן שיוצא משם. הכול נחרב עד היסוד.

נכון, והיה אפשר לחשוב שהתפילה שלו לא עשתה כלום. ובכל זאת אנחנו יודעים שהיו שלושה אנשים שניצלו מסדום בגללה: לוט ושת בניו. התורה אומרת "ויזכור אלוקים את אברהם את וישלח את לוט מתוך ההפיכה". מלוט הזה נולד מואב שממנו, כעבור כמה מאות שנים, יוצאת רות שממנה יופיע בסופו של דבר דוד המלך, נעים זמירות ישראל. ייתכן שאברהם לא העלה בדעתו שמהתפילה ה'כושלת' על סדום ייצא כעבור כמה מאות שנים דוד המלך, ובכל זאת זה עבד. בקיצור, צריך סבלנות, צריך אמונה, וכמובן גם הרבה עקשנות. בתור לוחם קרבי אני בטוח שאתה יודע את זה מצוין.

ועוד איך, הרב. וואלה, תודה רבה. לא יודע אם אהיה פחות עייף בגלל זה באמצע הלילה אבל אני בטוח שזה ייתן לי יותר כוח להתאמץ בכל זאת להתפלל.

שלום הרב, שמי דורון, אני חייל בן 21 ולוחם ביחידה מובחרת. למרות שהשירות שלי מאוד תובעני אני מתאמץ לשמור על המסגרת הדתית ולא לפספס תפילות, ותאמין לי שזה לא קל בכלל. חוץ ממני יש רק עוד שני דתיים ביחידה ורוב הזמן אין לנו לא בית-כנסת ולא מנין. ובכל זאת אני משתדל להתפלל שלוש פעמים ביום גם אם אני נאלץ לעשות את זה לבד.

אשריך, צדיק. משמח לשמוע דברים כאלו, ואשרינו שיש לנו כאלו חיילים שיודעים גם להילחם וגם להרים עיניים לשמים ולקבל כוח מלמעלה.

השאלה שלי, הרב, היא מה לעשות כשהתפילה נראית ממש מיותרת? 😞

איך תפילה יכולה להיות 'מיותרת'?

למשל, באמצע הלילה. כשאני מתארגן לשינה אחרי יום מטורף ויליה עמוס במאובים, מרדפים ועצירת מבוקשים, ומגלה פתאום שהשעה שתיים וחצי בלילה ועדיין לא התפללתי ערבית. אני יודע שאם אני נעמד עכשיו להתפלל - אין לי מושג מה אני אומר... 😞 יש מצב שאני נרדם בעמידה או סתם מוצא את עצמי אחרי כמה רגעים בסוף התפילה בלי שיהיה לי מושג מה בכלל אמרתי. תגיד, הרב, יש בכלל טעם בתפילה כזו? האם זה לא ביזיון להתפלל כך ועדיף הפעם פשוט לוותר?

השאלה שלך, דורון, באמת מעוררת הערכה. היא מראה עד כמה אתה מכבד ומעריך את התפילה, ולכן נרתע מלעשות אותה כשהיא לא נעשית בכובד ראש ובכוונה אמיתית.

אז עדיף לוותר ודי במקרים כאלו? כתוב הרי 'תפילה בלא כוונה כגוף בלא נשמה', לא? במקום להנפיץ איזו 'תפילה מתה' בלי נשמה, אולי עדיף ללכת לישון ובפעם אחרת כשיהיה לי יותר כוח אתפלל כבר כמו שצריך.

עם המסקנה הזו אני כבר לא מסכים. גם על תפילה 'מסכנה' כזו לא כדאי לוותר בשום פנים, ויש לך חמש סיבות לפחות.

אוהו, חמש? זה נשמע מסקרן, הרב... מה למשל?

ראשית כל מפני שזו ההלכה. השאלה האם יש לי כרגע 'מוצה' להתפלל או שבא לי לעשות משהו אחר, ואפילו השאלה (החשובה) האם אצליח לכוון בתפילה הזו או לא - היא שאלה משנית. הבסיס הוא לשמור קודם כל על ההלכה, והיא זו שקובעת שבסדר יום של יהודי חשוב להכניס לפחות שלוש הזדמנויות יומיות של מפגש ועמידה מול הקב"ה.

האמת הרב, שאם נשים כרגע בצד את התפילה אפשר לראות את העיקרון הזה בעוד המון תחומים. יש הרי לא מעט דברים בהלכה שאתה לא בדיוק מתחבר אליהם, הנהנה מהם או מבין אותם. נגיד לשמור כמה שעות בין בשר לחלב. סליחה אני שאומר אבל לפעמים באמת בא לך איזה כוס שוקו אחרי הסטייק הבשרי...

נכון, ובכל זאת אדם מאמין מחויב למשהו שגדול ממנו, ומוכן להתמסר אליו גם אם כרגע באופן אישי זה פחות מתאים לו. רק תחשוב מה היה קורה אם בצבא חיילים היו מגיבים לפקודה לקחת את הציוד והנשק ולהסתער אל המטרה במשפט כמו: "המפקד, אני לא כל-כך בקטע של לרוץ היום, וגם מה זה חם בחוץ ולא בא לי להזיע עכשיו...". הרי הצבא היה מתפרק תוך שניה. לוחם אמיתי מוכן למלא פקודה, לא רק כשזה קל ונעים אלא גם כשזה קשה ומתיש, ומי כמוך יודע את זה.

סבבה, הרב, אני מבין. אמרת דבר אחד, איפה עוד ארבעה?

שנית, יש כאן סכנה של מדרון חלקלק. מי שירחם על עצמו ויוותר על כמה דקות של תפילה כשהוא נורא עייף והשעה שלוש בלילה, מחר יעשה את זה גם כשרק אחת בלילה אבל עדיין הוא די עייף, ומחרתיים ירשה לעצמה לוותר גם אם זה בכלל בוקר אבל הוא ממחר ליום של סידורים. ברגע שהכול הופך להיות 'זיל' ו'גמיש', זה בדיוק כמו לעלות על טרמפ מסוכן. אתה יודע איפה זה מתחיל, אין לך מושג איפה זה ייגמר.